

UI

UTRIKESPOLITISKA
INSTITUTET

75
1938 - 2013

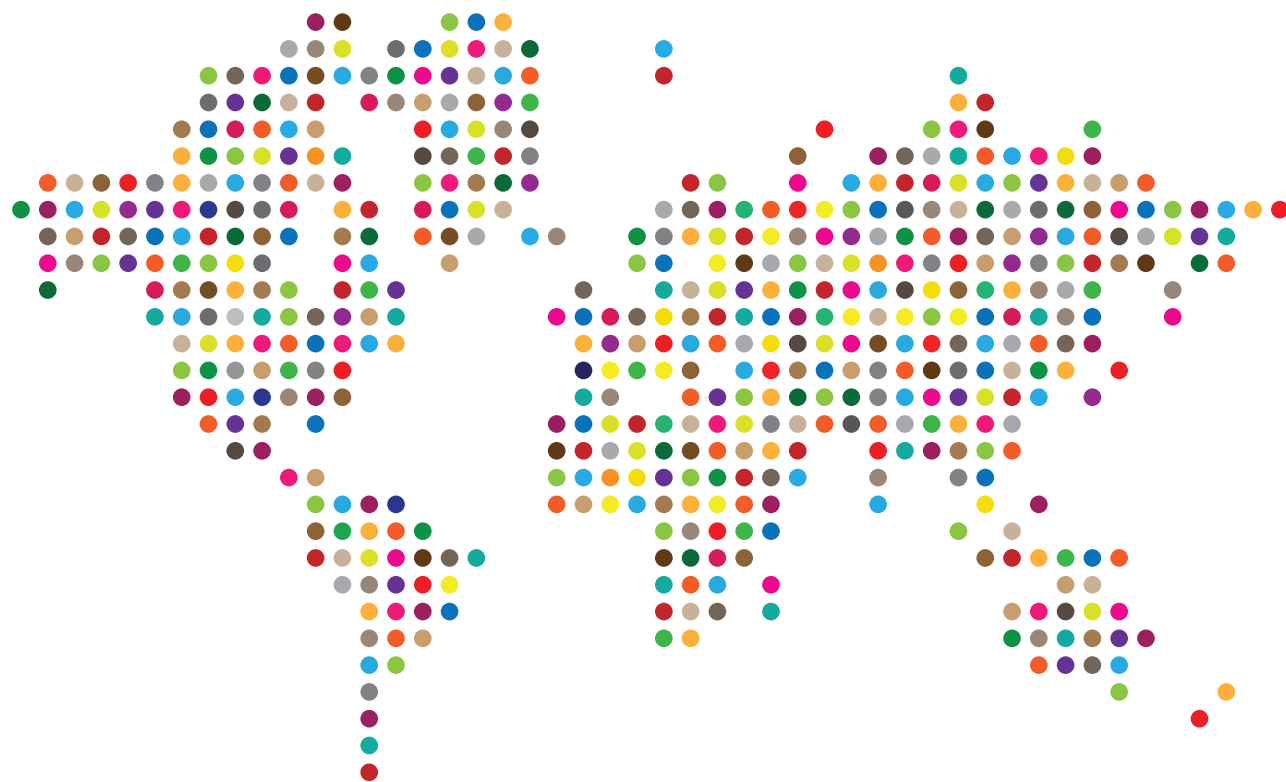

U

UTRIKESPOLITISKA
INSTITUTET

75
1938-2013

”Utrikespolitiska institutets uppdrag att fördjupa och berika den utrikespolitiska debatten är i dagens globala samhälle mer relevant än någonsin tidigare.” - Anna Jardfelt, direktör, UI.

© Utrikespolitiska institutet 2013. Innehållet i jubileumsskriften baseras på samtal med nuvarande och tidigare UI-medarbetare samt på skrifter från tidigare jubileer och andra UI-pubpublikationer. Författare: Ylva Lindahl och Tove Grewin. Redaktör: Anna Tornberg. Form: Leif, en reklambyrå. Foto: © Utrikespolitiska institutet, Claudio Divizia/Shutterstock, Keith TARRIER/Shutterstock, Dmitry Berkut/Shutterstock, Sergey Kamshylin/Shutterstock, Ken Tannenbaum/Shutterstock, Shutterstock, SCANPIX/Corbis.

En person som varit särskilt involverad i framtagandet av denna skrift är UI:s administrative chef Lars Åman 1958-2013. Denna skrift tillägnas honom.

INNEHÅLL

UTRIKESPOLITISKA INSTITUTET 1938–2013

1930	sid 4
1940	sid 8
1950	sid 14
1960	sid 18
1970	sid 22
1980	sid 28
1990	sid 34
2000	sid 40
2010	sid 44
DIREKTÖRER GENOM TIDERNA	sid 48

1930

Planer på ett oberoende svenskt institut för upplysning om internationella frågor förverkligas genom ett anslag från Rockefellerstiftelsen 1938.

1933

Nazisterna tar makten i Tyskland

1936

Italien annekterar Etiopien

1937

Krig bryter ut mellan Kina och Japan

1936–1939

Spanska inbördeskriget

1938

Kristallnatten i Tyskland

1939

Tyskland invaderar Polen, andra världskriget bryter ut

1930

Det är oroliga tider. I historiens backspegel är det mellankrigstid, men samtiden kallar det efterkrigstid, efter första världskriget. Den stora depressionen har lett till ekonomisk kollaps på många håll och arbetslösheten galopperar.

I Tyskland kommer nazisterna till makten 1933.

I september 1939 bryter andra världskriget ut.

Tanken på att skapa ett oberoende institut för att öka kunskapen och främja forskningen i Sverige om internationell politik hade växt sig stark under 1930-talet. Förebilder fanns i Frankrike, Tyskland, USA och inte minst i Storbritannien, med det världsledande och oberoende Chatham House i London (the Royal Institute of International Affairs).

En tanke var också att skapa en organisation som skulle ge Sverige en stärkt position i den internationella politiska debatten. Projektet diskuterades främst i akademiska kretsar, men intresse fanns även från Utrikesdepartementet.

Efter hand ökade betoningen på det dagsaktuella politiska skeendet i planerna. Oron i omvärlden ökade behovet av att förstå samtiden.

I maj 1937 bildades Kommittén för utrikespolitisk upplysning. I den ingick en rad framstående historiker, statsvetare, jurister och ekonomer. Ett knappt år senare beviljade den amerikanska Rockefellerstiftelsen ett anslag på 90 000 kronor på tre år, och därmed grundades det som skulle bli UI. Det skedde i mars 1938 – samma månad som "Anschluss", Nazitysklands annektering av Österrike. Oron i omvärlden steg, liksom allmänhetens intresse för omvärldsfrågor. Den nya kommitténs verksamhet kom igång på Lilla Nygatan 4 i

Ur pressmeddelande 1937, då Kommittén för utrikespolitisk upplysning bildats:

"Kommittén består av följande personer: professorerna Nils Ahnlund, Georg Andréén, Axel Brusewitz, Nils Herlitz, Åke Holmbäck, Erik Lindahl, Bertil Ohlin, kanslirådet Torsten Gihl, fil dr Yngve Lorents, redaktör Herman Stolpe, fil lic Ragnar Svanström och fil lic Ragnvald Lundström. Dr Lorents är ordförande och licentiat Lundström sekreterare..."

...Kommittén utgör en rent opolitisk sammanslutning. Dess verksamhet avser uteslutande saklig upplysning utan tendens i någon riktning".

Arbetslösa samlas på Barnhusgatan utanför Folkets hus för att gå på möte om den stora världsomspännande depressionen.

Gamla stan. Det var Nordiska Föreningen Mellanfolkligt Samarbete för Fred som lånade ut ett rum och kontorsresurser, vilket räckte för att uppfylla Rockefellerstiftelsens krav på att verksamheten skulle inledas med svenska medel.

Krigsutbrottet ökade intresset för verksamheten och budgetåret 1939/1940 fick kommittén ett första statsanslag på 1 000 kronor.

Folkbildning var från första början en ledstjärna för kommittén. Under 1938 höll ett 20-tal föreläsare inte mindre än 277 föreläsningar med sammanlagt runt 7 000 åhörare. Akademiska studiecirklar om interna-

tionell politik inleddes i Stockholm, Lund och Uppsala. Biblioteket började byggas upp. En artikeltjänst sattes och levererade snart artiklar om aktuella utrikespolitiska frågor till ett 60-tal tidningar runt om i landet.

Den populärvetenskapliga skriftserien *Internationell politik* lanserades redan under det första verksamhetsåret, i samarbete med Kooperativa förbundets bokförlag. Skrifterna skulle vara 96 sidor långa och kosta 1 krona, vilket sades vara billigt även då. Den första skriften var *Neutralitetsproblemet* av Torsten Gihl. Några till hann komma ut innan Tyskland i september 1939 gick in i Polen, och andra världskriget var ett faktum. En rad nummer i serien kom därefter att handla om krigsutbrottet.

1940

UI byggs upp och verksamheten vidgas med ökad finansieringsbas, nya skriftserier och större lokaler.

1941

Japan anfaller Pearl Harbor, USA går med i kriget

1945

Andra världskriget tar slut

FN bildas

1947

Indien och Pakistan blir självständiga stater

1948

Luftbron till Berlin

Israel grundas

1949

Mahatma Gandhi mördas

Folkrepubliken Kina utropas

Nato bildas

1940

Andra världskriget som pågår till 1945 omfattar flertalet av världens nationer. Tiotals miljoner människor dör genom strider, folkmord, svält och umbäranden. Efter freden har maktförhållandena i världen förändrats; de nya supermakterna är USA och Sovjetunionen. Förenta Nationerna bildas i syfte att "rädda kommande släktled undan krigets gissel".

I vårt närområde invaderas Danmark och Norge av Nazityskland den 9 april 1940. I Finland har vinterkriget då slutat efter finländska landförluster till Sovjetunionen.

1940 kom nummer 11 av Internationell politik ut: *Finlands blå-vita bok*. Intresset för det krigsdrabbade grannlandet var stort, numret sålde i över 100 000 exemplar.

Samma år bytte Kommittén för utrikespolitisk upplysning namn och blev *Utrikespolitiska institutet*. Kommitténs medlemmar blev styrelseledamöter och sekreteraren Ragnvald Lundström blev institutets föreståndare.

På hösten gavs tre provnummer ut i den nya broschyrserien *Världspolitikens Dagsfrågor* som finns kvar än

idag. Det första numret hade titeln *Förenta staternas president*; författare var Herbert Tingsten. Skriftserien som var riktad till en bred publik fortsatte att komma ut med tio nummer per år. Studiehandledningar togs fram till stöd för studiecirkel som läste *Världspolitikens Dagsfrågor*.

Med början 1941 fick artikeltjänsten en kompletterande kategori för fackpressen. Året därpå tog runt 100 tidningar och tidskrifter emot artiklar från sammanlagt 28 författare. En återkommande skribent var Willy Brandt. Den blivande förbundskanslern i Västtyskland (1969–1974) var politisk flykting i Sverige under kriget.

1941 lanserades också *Utrikespolitiska institutets kalendarium* – en löpande sammanställning över

Amerikanska basen på Pearl Harbor bombas av japanskt flyg.

Ur upprop 1947 för att söka ny finansiering:

”Under sin snart tioåriga verksamhet har institutet fyllt en viktig uppgift i svenskt samhällsliv, och denna kommer inte att bli mindre i fortsättningen, när det gäller att sprida kunskap om världens nydaning efter det andra världskriget. Sveriges inträde i Förenta Nationerna har ytterligare understrukt vikt av att vårt folk söker följa det internationella händelseförloppet och har därmed ökat behovet av att allmänheten får

fortlöpande och sakliga informationer i utrikespolitiska frågor.”

Bland undertecknarna till uppropet återfinns partiledarna för alla fem riksdagspartier, ett par ministrar, överbefälhavaren, rektorerna för de fyra ledande universiteten, samt ordförande för Svenska Arbetsgivareföreningen, LO, Stockholms stadsfullmäktige och Publicistklubben.

utrikespolitiska händelser. Kalendariet skrevs retroaktivt, med början från krigsutbrottet 1939 och riktade sig främst till institutioner, skolor och redaktioner.

UI medverkade när *Riksdagens utrikespolitiska klubb* bildades 1941, och institutets direktör blev klubbens sekreterare. UI arrangerade klubben fram till 1960-talet då riksdagens utrikesutskott tog över verksamheten.

Biblioteket, som skulle komma att bli ett av Nordens största specialbibliotek, började nu ta form. En stor del av

arbetet inledningsvis gick ut på att bjuda på intressanta böcker vid bokauktioner och leta dyrgripar på antikvariat.

Institutet flyttade 1942 in i lokaler i det tämligen nybyggda Forsgränkska Medborgarhuset vid Medborgarplatsen. Fyra rum och en föreläsningssal uppläts hyresfritt av Stockholms stad.

En mer vetenskapligt inriktad skriftserie började ges ut: *Skrifter utgivna av Utrikespolitiska institutet*. Särskilt uppmärksammas blev *Fred och säkerhet efter andra*

världskriget – ett svenskt diskussionsinlägg, som kom ut 1945.

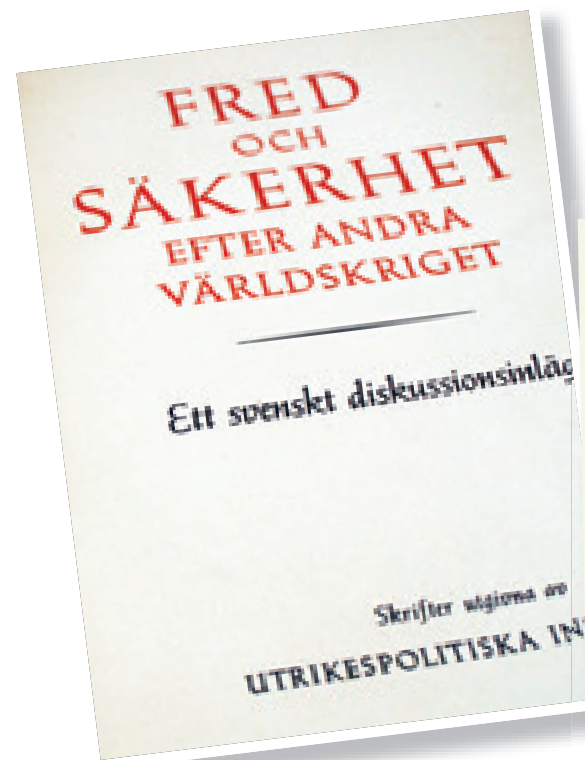
Med början 1944 organiserade UI kurser för lärare och studenter i historia, och senare också för journalister.

Från början av 1940-talet fick UI ekonomiska bidrag även från näringslivsförbund, fackföreningsrörelsen med flera. Som ett resultat fick LO:s ordförande och VD:n för Svenska Arbetsgivareföreningen plats i styrelsen från 1942. Rockefellerstiftelsen stod fortfarande för en betydande andel av anslagen, men stiftelsen

upphörde som finansiär enligt de ursprungliga planerna tio år efter starten. Bortfallet av pengarna från USA – nu 45 000 kronor per år – innebar att UI:s totala anslag nästan halverades. Efter ett brett upprop för att rädda verksamheten fyrfaldigades dock statsanslagen på ett par år, vilket kompenserade för bortfallet.

1945 tackade institutets första chef Ragnvald Lundström för sig. Sven Dahl, docent i geografi, tog tillfälligt över, tills statsvetaren Brita Skottsberg tillträdde vid årsskiftet. Hon lämnade posten för att flytta utomlands 1948, och efterträddes av historikern Lennart Hirschfeldt.

Efter krigets slut var UI med och gav ett svenskt bidrag till den internationella debatten om världens organisering efter kriget genom skriften: "Fred – och säkerhet efter andra världskriget – ett svenskt diskussionsinlägg". Skriften publicerades både på svenska och engelska.

Pressuttalande under kriget:

”På förvånansvärt kort tid har nämnda institution förstått att göra sig hart när outhärlig som bildningsfaktor och popularisator på det utrikespolitiska området.”

Jönköpings-Posten

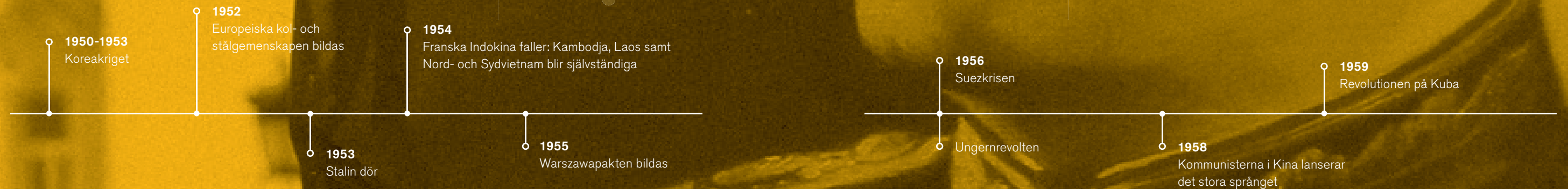
Genom sina berömda tal hjälpte premiärminister Winston Churchill briterna att hålla modet uppe under andra världskriget. "Aldrig har så många haft så få att tacka för så mycket", var hans ord när brittiska stridspiloter lyckats stoppa ett tyskt invasionsförsök.

Nummer 7 av 1945 års upplaga av Världspolitikens dagsfrågor handlade om officeren, krigskorrespondenten, författaren och sedermera premiärministern som blev en av krigets stora segerherrar – men som strax därefter förlorade ett val.

1950

UI anordnar allt fler kurser och ett samarbete inleds med Stockholms högskola som blev Stockholms universitet 1960.

1950

Tillväxten är stark och framtidsoptimismen stor. Samtidigt råder kallt krig med kapprustning och terrorbalans. Korea blir spelplan för en blodig urladdning med storpolitisk bakgrund. Ungernrevolten, och Suezkrisen samma år, bidrar till ökat intresse i Sverige för omvärldsfrågor.

Redan vid årtiondets början lanserade UI en skriftserie som underlag för brevkurser: *1950-talets världspolitik*. Det skedde i samarbete med Försvarets brevskola, Brevskolan, Centralkommittén Folk och Försvar, Riksförbundet för Sveriges försvar och Kooperativa förbundets bokförlag.

Folkbildningsverksamheten breddades även på andra vis. UI anordnade kurser och konferenser i samarbete med bildnings-, lärar- och journalistorganisationer och allt fler föreläsningsserier hölls i egen regi. Målsättningen var att förmedla saklig upplysning om omvärlden och Sveriges roll i den internationella politiken.

1953 flyttade UI in i lokaler som Humanistiska biblioteket utrymt, i Daneliuska huset på Birger Jarlsgatan, vid Stureplan. Stället blev långt senare känt som nattklubben Spy Bar.

Samarbete inleddes med Stockholms högskola. Ett formellt avtal ingicks 1954 och hösten 1956 startade en akademisk kurs i internationell politik och ekonomi – den första i sitt slag i Sverige.

Biblioteket hade nu cirka 11 000 volymer och omkring 700 tidskriftsårgångar. Klipparkivet växte stadigt och byggde på utrikesmaterial utgivet av TT samt både svenska och utländska dagstidningar.

Under 50-talet gavs en handbok ut i samarbete med Exportföreningen: *Internationella organisationer*. Den blev snart ett standardverk.

1957 utkom sista numret av *Internationell politik* – den första av UI:s skriftserier, som funnits med ända sedan starten 1938.

Nummer 5 av 1956 års upplaga av *Världspolitikens dagsfrågor* var ett av två nummer under året som handlade om Sovjetunionen.

1955 års serie av Världspolitiska Dagsfrågor. Pris kr. 1: - per styck

- 1-2 Lennart Hirschfeldt: Stormaktspolitiken 1953-1954.
- 3 Aleksander Kaelas: Sovjetunionens nya jordbrukspolitik.
- 4 Herman Stolpe: Världens råvaruförsörjning.
- 5 Erik Holm: Formosa - den omstridda ön.
- 6 De fyra stora inför Genève-mötet.
- 7 Per Möller: Indien och den asiatiska neutralismen.
- 8 Bo Kärre: Saarfrågan.
- 9 Arne Björnberg: FN under tio år.
- 10 Hilding Eek: Debatten om FN:s stadga

1953 flyttade UI till Daneliuska huset vid Stureplan i Stockholm. På senare tid har lokalen blivit känd som nattklubben Spy Bar.

I januari 1959 intog Fidel Castro och hans följe Havanna när president Fulgencio Batista hade flytt landet efter två års gerillastrider.

1960

UI får för första gången en egen forskningsorganisation, och institutet tar fram särskilt undervisningsmaterial för skolor.

- 1960**
Belgiska Kongo och flera andra afrikanska länder blir självständiga
- 1961**
Invasionen i Grisbukten
- 1962**
Algeriet blir självständigt
- 1963**
John F Kennedy mördas
- Dag Hammarskjöld dör i flygkrasch i Kongo
- Kubakrisen

- 1966**
Kulturrevolutionen i Kina inleds
- 1967**
Sexdagarskriget i Mellanöstern
- 1967-1970**
Biafrakriget
- 1968**
Martin Luther King och Robert Kennedy mördas
- Tetoffensiven
- Son My-massakern
- 1969**
Neil Armstrong är första människan på månen

1960

Avkoloniseringen, som tidigare mest omfattat Asien och Nordafrika, når även Afrika söder om Sahara. Ungdomsrevolter med protester mot Vietnamkrig och auktoritet skakar västvärlden och i Östeuropa tänds tillfälligt hopp om ökad frihet under Pragvåren. Sovjetunionen är först att skicka ut en människa i rymden; USA vinner kapplöpningen till månen.

Här hemma ökar intresset för utrikespolitiska skeenden. Genom televisionen flyttar världen in i våra vardagsrum och stort fokus riktas mot Sveriges deltagande i FN-uppdrag i Mellanöstern och Kongo.

På UI avgick Lennart Hirschfeldt 1960, efter tolv år som direktör. Efterträdare blev Karl Birnbaum, också han historiker.

Stockholms universitet beslutade 1961 att införa en licentiatexamen i internationell politik och samarbetspartnern UI blev institution för det nya ämnet. När licentiatexamen avskaffades 1969 försvann ämnet i Sverige.

I början av årtiondet inleddes ett samarbete med Försvarets forskningsanstalt (FOA), vilket ledde till att UI 1963 för första gången fick en egen forskningsorganisation. Inledningsvis finansierades den av FOA.

Bakgrunden var att försvarsledningen ville ha akademisk kompetens inom säkerhetspolitik. Även andra än militärer och politiska tjänstemän borde studera strategiska frågor. Man vände sig till Stockholms universitet, som i sin tur vände sig till UI. Resultatet blev att UI nu hade en forskningsavdelning för säkerhetspolitiska studier, vid sidan av den allmänna avdelning som höll i publikationer, kursverksamhet, undervisning, bibliotek och klipparkiv.

Forskningsverksamheten började med studiegrupper om strategiska frågor. En handlade om Sovjetunionen, en annan om Västeuropa.

Mellan 1965 och 1970 utgav UI i samarbete med FOA *Strategisk Bulletin*, en periodisk publikation som följde det strategiska tänkandet. Den första redaktören var stadsvetaren Kjell Goldmann, som också hade en central roll i forskningsavdelningens uppbyggnad.

Strategisk Bulletin var en skrift som UI:s forskningsavdelning under några år gav ut i samarbete med Försvarets forskningsanstalt.

Personalstyrkan ökade snabbt. Tidigare hade institutet bara några få anställda, och därutöver utomstående experter eller tillfälliga medarbetare som anlätades för särskilda uppdrag.

1966 hade UI växt ur de trånga lokalerna vid Stureplan och flyttade till det relativt nybyggda Wenner-Gren Center vid Sveaplan. Nu fick alla i personalen egna rum att sitta i, och institutet fick en egen växel och ordentliga bibliotekslokaler.

Samma år bildades *Föreningen Utrikespolitiska institutet*, som blev huvudman för institutet. Det innebar ett för-

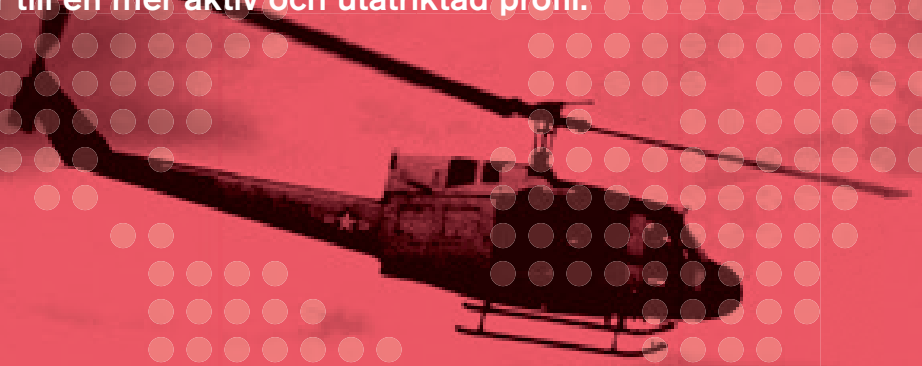
Baptistpastorn Martin Luther King hade en framträdande roll i den amerikanska medborgarrättsrörelsen. Han kämpade mot rassegregeringen med fredliga medel och tilldelades Nobels fredspris 1964.

tydligande av UI:s rättsliga status. Föreningen hade 20 aktiva medlemmar, varav 15 också ingick i styrelsen. Fyra äldre styrelseledamöter blev hedersmedlemmar.

En delad värld, en världspolitisk kartbok som gavs ut första gången 1961, blev framgångsrik. Den följdes av en handledning för studiecirkel som gavs ut av Brevskolan. Texthäften och världspolitiska översikter i klassuppsättningar följde. Från 1968 hade UI ett officiellt "skol- och folkbildningsprogram", och antalet skolabonnenter kom snabbt att öka.

1970

Nya skriftserier och UI:s flytt till praktlokaler i Gamla stan bidrar till en mer aktiv och utåtriktad profil.

1972
Nixon besöker Kina

1973
Militärkupp i Chile

1974
Nixon avgår pga Watergateskandalen

1975
Vietnamkriget tar slut

1976
Sowetoupproret i Sydafrika

1978
Camp David-avtalet skrivs under

1979
Sovjetisk invasion i Afghanistan

Sandinistiskt maktöveragande i Nicaragua

Bloody Sunday i Nordirland

Oktoberkriget i Mellanöstern

Cypern delas

Röda khmererna tar makten i Kambodja

Mao avlider

Revolution i Iran

1970

Efterkrigstidens stadiga uppgång bryts i och med oljekrisen 1973. Plötsligt har tidigare obskyra ökenstater blivit maktfaktorer. Mellanöstern skakas av Oktoberkriget, men får också uppleva ett första fredsavtal. I Indokina blir det fred i Vietnam samma år som Röda khmerernas skräckvälde inleds i Kambodja. I generalernas Latinamerika – länge präglad av militärkupper – drabbas flera länder av en växande skuldkris.

Antalet anställda vid UI hade ökat snabbt under en tioårsperiod och en kulmen nåddes i början av 1970-talet då omkring 50 personer hade någon form av anställning vid UI. Bland dem fanns akademiker och intellektuella som kommit till Sverige som flyktingar.

1970 tog journalisten Åke Sparring över som direktör för UI, efter Karl Birnbaum. Under hans ledning kom UI:s profil att ändras på flera sätt.

Bland annat lanserades 1972 *Länder i fickformat*. De små häftena med bakgrund och aktuell information om världens alla länder blev snabbt en försäljningssuccé och finns kvar än idag.

Året därpå utkom det första numret av en ny tidskrift om utrikespolitik och internationella förhållanden, efter internationell förlaga. *Internationella Studier* (ett namn som övertogs från en nedlagd broschyrserie), var först i sitt slag i Sverige, och syftade till att göra forskning begriplig även för personer utanför det akademiska fältet. Även *Internationella Studier* finns kvar än idag. UI hade nu fått en egen redaktion.

Ett avgörande steg i UI:s utveckling blev flytten 1975. Familjen Wallenberg upplät då Enskilda bankens drygt hundraåriga bankpalats på Lilla Nygatan till institutet, och många gäster skulle komma att förevisas "Marcus Wallenbergs rum". Biblioteket, som utgjorde en kärna

1976 besökte USA:s utrikesminister Henry Kissinger UI. Hela kvarteret runt UI fick utrymmas och utanför avspärningarna skanderade folk "Död åt Kissinger".

i verksamheten, inrymdes i den pampiga sal som varit Stockholms första privata bankpalats.

Placeringen "mitt i smeten" i Gamla stan gav nya förutsättningar. De nya lokalerna och ett utökat anslag från UD bäddade för en betydligt aktivare evenemangsverksamhet än de sporadiska föredrag och seminarier som hållits i Wenner-Gren Center och snart arrangerade UI mer än 50 seminarier och föredrag per år. Huset var ofta fullt av folk.

Många talare, åhörare, debattörer, forskare och andra besökare lockades till UI:s vackra lokaler i det gamla bankpalatset på Lilla Nygatan i Gamla stan.

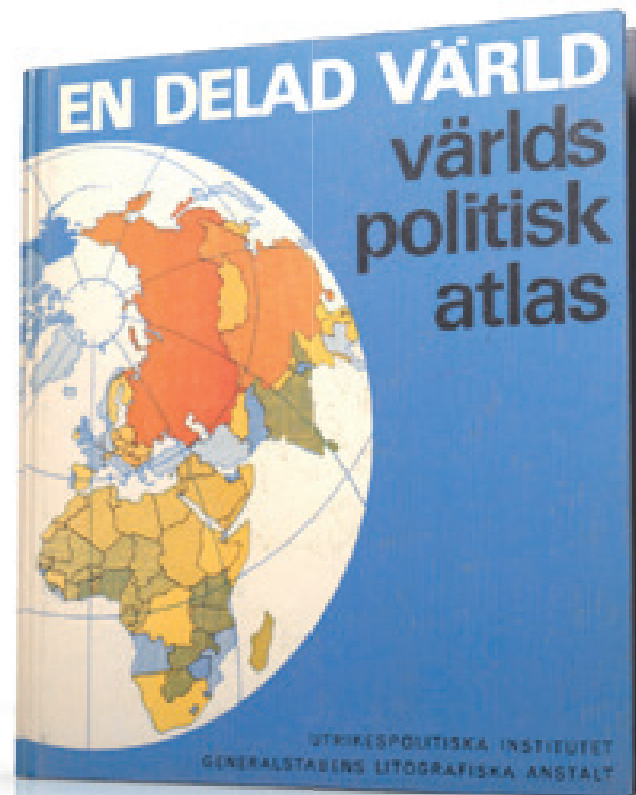
Ett elddop blev USA:s utrikesminister Henry Kissingers besök våren 1976, med ett stort antal specialinbjudna gäster. Den gången fick hela kvarteret utrymmas och amerikanska marinkårssoldater bevakade byggnaden. Utanför avspärningarna skanderade folk "Död åt Kissinger".

UI:s forskningsavdelning utvecklades till en plats för kvalificerad grundforskning i internationell politik. Kjell Goldmann anställdes som forskningschef. 1974 tillsvidareanställdes för första gången en forskare, statsve-

taren Gunnar Sjöstedt som än idag är associerad vid UI. Tidigare hade han och alla andra varit projektanställda. Gästforskare fanns också ofta vid institutet.

1976 kom en ny skriftserie: *UI sammanfattar*, som senare blev *Utblick* och som gavs ut i utbildningssyfte. Kalendariet som startades 1941 upphörde 1977.

1978 bildades *Utrikespolitiska samfundet*, en ideell sammanslutning som ersatte Föreningen Utrikespolitiska institutet. Samfundet fick en egen styrelse med ett arbetsutskott, vars medlemmar också ingick i UI:s styrelse. Samfundets uppgift var att driva UI och bestämma verksamhetens inriktning.

UI:s skriftserier för en intresserad allmänhet hade efter hand fått sällskap av utgåvor som mer specifikt var avsedda för skolundervisning.

”Åran för flytten till det stiliga och centrala bankhuset tillfaller den dåvarande direktören Åke Sparring. En lågmäld välskrivande dalmas som lyckades få bra kontakt med den svenska industrins oomstridda furste Marcus Wallenberg.”

Anders Hellner, programchef på UI, i en krönika 30 år efter flytten.

1980

UI:s livliga programverksamhet med många framstående talare gör att allt fler ur allmänheten besöker institutet.

1980

Genomgripande reformer i Kina bäddar för landets framväxt som ekonomisk stormakt, men förhoppningar om ökad politisk frihet krossas på Himmelska fridens torg. I västvärlden blåser nyliberala vindar, med Margaret Thatcher vid rodret i Storbritannien och Ronald Reagan i USA. Det den senare kallat "ondskans imperium" börjar krackelera och till slut faller Berlinmuren.

I Sverige mördas Olof Palme. Ett par månader före mordet höll han sitt sista stora utrikespolitiska tal – på Utrikespolitiska institutet.

Under början av 1980-talet ordnade institutet resor med främst journalister – till Bonn, London, Madrid och Paris. En och annan medlem av samfundet reste också med. Målet var fortbildning i Europafrågor, ett område som på nytt kommit i fokus. Samfundet stod bakom Europainstitutet som bildades 1980 för att stärka medvetandet om Europa i Sverige. Då medlen inte räckte till ett fristående institut slogs det samman med UI 1986. Man skulle kunna säga att Europainstitutet var en föregångare till dagens forskningsprogram om Europa.

1982 flyttades det ekonomiska huvudansvaret för UI:s forskningsavdelning över från FOA till UD.

1985 avgick Åke Sparring efter 15 år som institutets chef. Efterträdare blev historikern Nordal Åkerman, som i sin tur efterträddes 1988 av Bo Huldt, också han historiker. Ett nytt inslag i verksamheten var trappmöten. I UI:s trapphall - husets hjärta – hölls kortare föredrag eller intervjuer under lunchtid. Ofta framträdde kända författare, svenska eller utländska, med anledning av någon ny bok.

Många framstående talare och politiker som kom till Sverige besökte UI. Budgeten för programverksam-

Evenemangen var många och åhörarsalen ofta fullsatt av engagerade lyssnare.

”Man kunde tycka att de mer folkbildande delarna av verksamheten idag skulle vara överflödiga. Onekligen har antalet informationsaktörer på området ökat våldsamt sedan 1938. Ändå kan vi tydligt se vilket behov det finns av den lidelsefria men förhoppningsvis inträngande informationen och av den analys som sätter begripligheten högt.”

Nordal Åkerman, UI:s direktör, i samband med 50-årsjubileet.

Många framstående talare och politiker som kom till Sverige besökte UI. En av dem var USA:s tidigare president Jimmy Carter. Här syns han med dåvarande styrelseordföranden Nils Andrén.

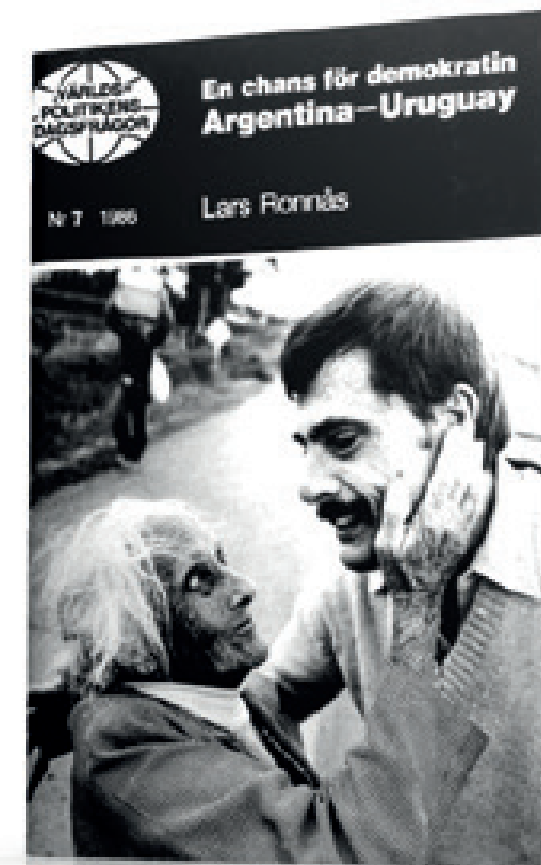
heten var tämligen blygsam och det utbetalades inte några arvoden, men då och då hände det att någon internationell gäst blev bjuden på middag någonstans i närheten av huset i Gamla stan.

Olof Palme var en av många talare som drog fulla hus. Lejonsköldska salen var egentligen för liten, men åhörare trängdes ända ute i nästa rum när angelägna ämnen avhandlades eller speciella talare var på besök.

UI hade nu utvecklats till en naturlig mötesplats för utrikespolitiskt intresserade. Ambassadörer, politiker, studenter och andra intresserade träffades för att lyssna och diskutera över en kopp kaffe eller ett glas vin efter föredragen.

Rapportering och kommentarer om Latinamerika präglades inte längre bara av våldsutbrott och militärkupper.

Statsminister Olof Palme talade i december 1985 på UI, om bland annat svensk säkerhetspolitik, fred och folk rätt.

1990

Östeuropa hamnar i fokus efter murens fall och UI inleder ett nära samarbete bland annat med de nya staterna i Baltikum.

1990-1991
Kriget i
Persiska viken

1991
Jugoslaviens
sönderfall inleds

Sovjetunionen kollapsar

Boris Jeltsin väljs till
Rysslands president

1993
EU ersätter EG

1992
Tjeckoslovakien delas

Krig bryter ut i Bosnien

1994
Första Tjetjenienkriget
bryter ut

Nelson Mandela vinner första
fria presidentvalet i Sydafrika

Folkmord i Rwanda

1995
Yitzhak Rabin mördas

1997
Ekonomisk kris
i Asien.

Hongkong återgår
till Kina

1998
Krig bryter ut i Kosovo

Suharto tvingas avgå i Indonesien

1990

En rad nya eller nygamla stater föds i spåren av Sovjetunionens kollaps och Jugoslaviens upplösning. Apartheid faller och Nelson Mandela väljs till Sydafrikas president. Rwanda skakas av folkmord, vilket bidrar till upptakten av den konflikt som kommit att kallas Afrikas världskrig. Internet föds och förändrar snart i grunden vårt sätt att kommunicera. EG blir EU, och Sverige blir medlem.

Under början av 1990-talet var UI:s blick vänd mot öst. Orienteringen mot sönderfallande Sovjetunionen bidrog till att en särskilt inriktad forskningstjänst för första gången utlystes 1992. UI:s forskningsprogram om Ryssland, som därmed grundlades, skulle följas av andra tematiska program.

Särskilda forskningsprogrammet inrättades 1993 på UI efter beslut i riksdagen. Programmet skulle vara inriktat på säkerhetspolitik och fokusera på Europa och Nordamerika. Programmet fick en egen styrelse, utsedd av regeringen. Det finansierades med ett örönmärkt anslag från UD.

Personalstyrkan ökade i ett slag påtagligt med de unga forskare som fick anslag inom Särskilda forskningsprogrammet och tillbringade en tid vid institutet. De nytill-

komna var inte bara ett viktigt tillskott till forskningsavdelningen utan rapporteras också ha satt fart på det inre sociala livet på UI.

UI kom under 1990-talet att jobba nära de baltiska länderna som var i färd med att bygga upp sina demokratiska institutioner. Ett systerinstitut bildades i Riga, bland annat av en före detta UI-medarbetare, Atis Lejins. Institutet arbetade nära varandra och under flera års tid anordnades veckokurser i utrikes- och säkerhetspolitik för unga forskare, handläggare och journalister från de baltiska länderna. Kurserna som var finansierade av UD hölls på UI. Flera av de baltiska kursdeltagarna blev senare ministrar och ambassadörer eller kom att arbeta inom EU. I stort sett hela UI:s personalstyrka följde med båten till Riga när en studieresa företogs för att hälsa på systerinstitutet. En annan studieresa gick till Warszawa.

Även under 90-talet gästades UI av ministrar och prominenta talare. Dalai Lama, Boris Jeltsin och Nelson Mandela är några exempel.

UI:s gäster skrev ofta sin autograf på dörren i receptionen på Lilla Nygatan.

”Det var en ovanligt kort väg från idé till beslut till genomförande på institutet. Alla var inte alltid överens, men man kunde alltid resonera sig fram.”

Rutger Lindahl, direktör 1992-1995, berättar att han fascinerades av den lättrodda miljön på UI. Han fann att det var både effektivt och byråkratiskt.

Nya nationer, gamla konflikter och betraktelser över tidlösa fenomen –UI:s skrifter fortsätter att spänna över ett brett fält.

Statsvetaren Rutger Lindahl hade tagit över som direktör 1992 när Bo Huldt fick en tjänst i London. Huldt återkom tidigare än beräknat och blev åter direktör på UI 1995. Ny direktör när han avgick 1997 blev Anders Mellbourn, som kom direkt från posten som chefredaktör på Dagens Nyheter.

Många sökte ett alternativ till vad som uppfattades som ja- och nejsidans propaganda i folkomröstningen. Som EU-medlem blev Sverige inbjudet som medlem i TEP-SA (Trans European Policy Studies Association). Det innebar ny kunskap, nya nätverk och att UI nu deltog i en europeisk debatt.

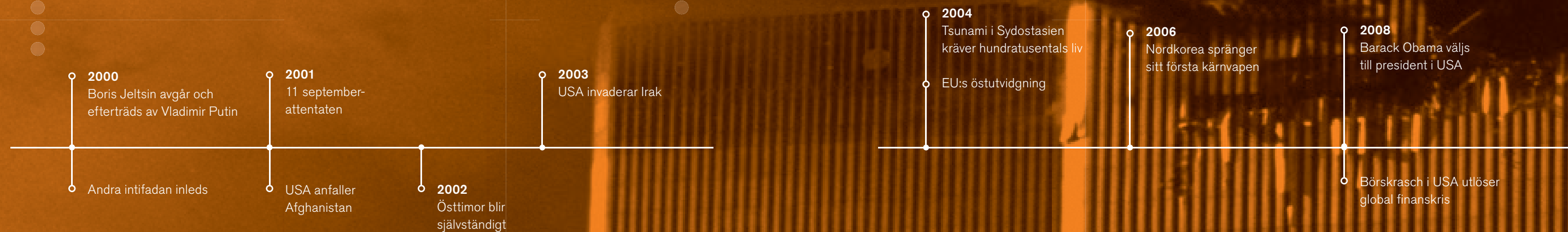
Under 1990-talet fick programverksamheten ännu ett uppsving. Ministrar och andra personer från öststaterna gästade flitigt UI. Programverksamheten leddes nu av Anders Hellner som tidigare hade verkat inom

redaktionen. Han bjöd med framgång in prominenta talare även från andra håll och de tackade oftare ja än nej. En av dem var Boris Jeltsin – som då var den ryska sovjetrepublikens president. En annan celeber gäst var Nelson Mandela. När han kom på besök hade man förutsett anstormningen av folk och biblioteket hade för dagen möblerats om till åhörarsal. Det stod folk långt ut på de breda stentrapporna utanför bibliotekets dörrar. Mandela hade just blivit frisläppt efter 27 år i fångläger, och Sverige och UI var ett av de första ställena utanför Sydafrika som han besökte som officiell person.

Världspolitikens Dagsfrågor firade 50-årsjubileum när årtiondet inleddes. Under hela 1990-talet utkom samhällsmagasinet *Epok*, en tidning som riktade sig till en yngre målgrupp och som gav skolelever vägledning i internationella frågor.

2000

En ny flytt bidrar till att UI på nytt stärker banden till den akademiska världen.

2000

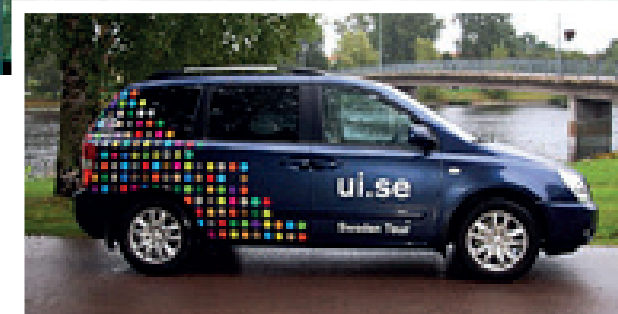
Attentaten den 11 september 2001 gör västvärlden påmind om sin sårbarhet. USA:s president George W Bush beordrar invasionen av Afghanistan vilket blir starten på det långdragna "kriget mot terrorn". Tvärtemot FN:s rekommendationer går USA och en rad allierade stater 2003 också in i Irak och därefter följer en blodig intern konflikt. Finanskrisen som bryter ut 2008 pressar ned världsekonomin i en djup svacka.

Hösten 2000 bildades Nationellt centrum för krishanteringsstudier, CRISMART, på UI. Bakgrunden var ett forskningsprogram som upprättats ett par år tidigare kring nationell krishantering i länderna runt Östersjön. CRISMART flyttade så småningom sin verksamhet till Försvarshögskolan, men fortsatte samarbetet med UI.

Länder i fickformat fortsatte att komma ut löpande, med ett paket i halvåret omfattande en halv världsdel. Materialet hade också börjat publiceras på internet. Den digitala versionen lanserades 2002 som en ny databas, Landguiden, och uppdaterades dagligen. Landguiden innehöll då som nu förutom länderinformation, även statistik och information om organisationer och konflikter.

År 2004 flyttade UI från huset i Gamla stan till nybyggda lokaler vid KTH:s campus. Ganska tidigt var det klart att UI skulle flytta in i samma byggnad som Försvarshögskolan som också behövde nya lokaler. Tankar fanns på att bilda ett säkerhetspolitiskt centrum.

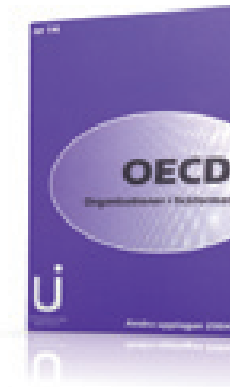
Flytten från de pampiga guldbeklädda väggarna, glas-taken och det ståtliga biblioteket i Gamla stan var inte helt populär bland personalen, men krav fanns från styrelsen på att sänka kostnaderna. Direktören Anders Mellbourn var drivande i flytten och ansåg att det också var angeläget att stärka samhörigheten inom institutet och återanknyta till en mer akademisk miljö.

2009 var Sverige ordförande i EU. Då gjorde UI en föreläsningsturné om EU runt om i Sverige. Med på turnén var UI-bilen "Pricken".

På Drottning Kristinas väg fick UI inte bara lägre hyra utan också mer ändamålsenliga lokaler. Alla hamnade på samma plan i sammanlänkade korridorer, med ett gemensamt sällskapsrum. UI kom också, rent geografiskt, tillbaka till en universitets- och högskolemiljö. Samtidigt lämnade UI sin plats som närmaste granne till UD, riksdagen och Rosenbad.

I samband med flytten slogs biblioteket ihop med Försvarshögskolans bibliotek och blev därmed i mindre utsträckning en integrerad del av institutet och dess identitet. Men det var Ann-Kristin Forsberg, UI:s dåvarande bibliotekschef, som kom med namnförslaget – *Anna Lindh-biblioteket*.

UI:s nuvarande lokaler på Drottning Kristinas väg 37 i Stockholm.

Skriftserien Länder i fickformat hade fått sällskap av Organisationer i fickformat.

Den 1 januari 2005 tillträdde statsvetaren Tomas Ries som ny direktör efter Anders Mellbourn. Tomas Ries kom från Finland och en forskningstjänst på försvarshögskolan där.

Programverksamheten fortsatte i en ny Lejonsköldska salen – med samma stora runda bord som i Gamla stan – och i Sverigesalen. Den ryska journalisten Anna Politkovskaja drog en månghövdad publik när hon höll ett anförande på UI 2005. Strax innan sin resa till Sverige hade hon blivit förgiftad i samband med en resa till Beslan i egenskap av förhandlare i gisslandramat. Anna Politkovskaja sköts till döds i Moskva 2006.

2010

Nya tider innebär nya medier – Ul:s verksamhet kan nu följas via webb, play och blogg.

2010
Jordbävning i Haiti

2011
Jordbävning, tsunami och kärnkraftskatastrof i Japan

Usama bin Ladin dödas

Arabiska våren inleds

Massakern på Utöya

2012
Vladimir Putin blir på nytt president i Ryssland

2013
Kroatien blir 28:e medlemmen i EU

2010

När UI firar sitt 75-årsjubileum 2013 är årtiondet fortfarande ungt. 2010-talet började med den hoppgivande "arabiska våren", men det blodiga inbördeskriget i Syrien dämpar entusiasmen. I framför allt södra Europa råder ekonomisk kris med utbredd arbetslöshet. De värsta olyckskorparna drar paralleller till 1930-talet, då UI föddes.

På UI är aktivitetsnivån hög. Sedan 2010 är diplomaten Anna Jardfelt direktör. En omorganisation av institutet har genomförts för att möta den nya tidens utmaningar.

Forskningen på UI har omstrukturerats och bedrivs nu både i olika geografiska program - Europa, Nordamerika, Ryssland och Östasien - och inom ramen för särskilda teman. Forskningsrapporter av UI-medarbetare publiceras internationellt, men också av institutet självt i form av *UI Papers*, *UI Occasional Papers*, *UI Briefs* och *UI Analys*.

2011 startas ett stipendiatprogram i samarbete med Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse. Fyra stipendiater med olika internationella inriktningar tas in varje halvår, för att tillbringa en termin vid något av forskningsprogrammen på UI.

Folkbildningstanken finns kvar som en av UI:s två grundpelare. Länder i fickformat och Landguiden utvecklas. Tidskriften *Internationella Studier* har fått ett nytt utseende och belönas 2011 med utmärkelsen Årets Tidskrift Fackpress. På institutet genomförs också årligen runt 60 seminarier, konferenser och utbildningsdagar. UI är nu som förr en plattform för forskning och information om utrikespolitiska frågor.

För att fler ska kunna ta del av UI:s hela verksamhet har en omfattande satsning gjorts på UI:s webbplats ui.se. UI-bloggen har etablerats för att fördjupa och berika det utrikespolitiska samtalet. För evenemangsverksamheten har UI Play startats. Därmed har det blivit möjligt att följa evenemangen även på distans. Särskilda gymnasiedagar anordnas och livestreamas så att skolklasser även utanför Stockholmsområdet kan

UI gästades av Nobels fredspristagare 2011: Fredsaktivisten Tawakkul Karman från Jemen samt medborgarrättskämpen Leymah Gbowee och presidenten Ellen Johnson Sirleaf från Liberia.

Åhörare i Sverigesalen under en av många gymnasiedagar.

titta på föreläsningarna. UI finns nu också på Facebook och Twitter. Den nya tekniken innebär ökad tillgång till och spridning av institutets verksamhet.

UI:s huvudman Utrikespolitiska samfundet har nu runt 300 ledamöter. Institutet har nästan 50 anställda.

För att uppmärksamma 75-årsfirandet anordnar UI i augusti 2013 en internationell forskningskonferens på temat globala maktförskjutningar och blickar därmed ut i en okänd framtid.

UTRIKESPOLITISKA INSTITUTETS DIREKTÖRER GENOM TIDERNA

Ragnvald Lundström	1938-1945
Brita Skottsberg Åman	1946-1948
Lennart Hirschfeldt	1948-1960
Karl E Birnbaum	1960-1970
Åke Sparring	1970-1985
Nordal Åkerman	1985-1988
Bo Huldt	1988-1992
Rutger Lindahl	1992-1995
Bo Huldt	1995-1997
Anders Mellbourn	1997-2004
Tomas Ries	2005-2010
Anna Jardfelt	2010-

